

85 éve hunyt el Győry Tibor orvostörténész és orvosi bibliográfus

POGÁNY GYÖRGY
ny. könyvtárigazgató
bibliofil52@gmail.com

A már-már szakmai közhellyé koptatott megállapítás szerint szakbibliográfiát, valóban jól használható, a tudományos kutatást segítő szakbibliográfiát az adott diszciplínát magas színvonalon művelő tudós tud összeállítani. Példaként a történész KOSÁRY DOMOKOST vagy a néprajzos SÁNDOR ISTVÁNT szokták felhozni. Melléjük méltán sorolható GYÖRY TIBOR is, aki nemcsak az első komoly, a kutatást ténylegesen segítő, még ma is nélkülözhetetlen orvosi szakbibliográfiát tette közzé, hanem ha nem is első hazai művelője volt az orvostörténetnek, de mindenképpen a mai értelemben vett szakterület első jelentős személyiségeként tartja számon a tudománytörténet. Halálának 85. évfordulóján tisztelettel emlékezünk életútjára.

A magyar orvostörténeti irodalom és orvosi bibliográfia Győry Tibor előtt

A magyarországi orvostörténet-írás legkorábbi monumentumai még a XVI. századra nyúlnak vissza, amikor ZSÁMBOKY JÁNOS (1531–1584) 1574-ben Antwerpenben megjelentette *Icones veterum aliquot ac recentium medicorum* című munkáját, amelyben számos kiemelkedő orvos életrajzát és munkásságát ismertette. A XVII. és XVIII. században külföldi egyetemeken medikusként végző honfitársaink közül többen is orvostörténeti témájú disszertációt írtak. Ezek a szórványos adatok álltak rendelkezésre WESZPRÉMI ISTVÁN (1723–1799) monumentális, négykötetes *Succinta medicorum Hungariae et Transylvaniae biographia* című munkájáig. (Az első kötet 1774-ben Lipcsében jelent meg, a 2–4. pedig Bécsben, 1778-ban, 1781-ben és 1787-ben. KÖVÁRI ALADÁR és VIDA ISTVÁN fordításában 1960 és 1970 között kétnyelvű, latin és magyar edícióban is, a Medicina kiadásában *Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza* címen az érdeklődők kezébe került).

Weszprémi magisztrális munkája egyszerre volt összegző forrásközlés és a magyar orvostörténet feladatait hosszú időre kijelölő alkotás. A *Succinta* szervesen illeszkedett a XVII. és XVIII. század meghatározó tudományterületébe, a *historia litterariaba*, amely több volt, mint puszta irodalomtörténet, egyszerre jelentette a tudománytörténetet, a bibliográfiát és a biográfiát, és számos modern tudományág közös forrása volt. CZVITTINGER DÁVID (1675 körül – 1743) 1711-ben

napvilágot látott *Specimen Hungariae Litteratae*ja és BOD PÉTER (1712–1769) 1766-ban megjelent *Magyar Athenasa*, amely immár magyar nyelven közölte a magyar tudomány képviselőinek életrajzát és adta meg műveik adatait, volt talán legismertebb és legjelentősebb opusa a hazai historia litteraria műfajának. Weszprémi a nagy elődök munkáját felhasználta, Bod Péterrel levelezésben is állt, ugyanakkor túl is lépett mind a Czvittinger, mind a Bod által kijelölt kereteken. Ők ugyanis nem egy diszciplína forrásanyagát gyűjtötték össze, hanem a magyar tudományosság egészét tartották szem előtt. Weszprémi viszont egy konkrét szakterület, az orvostudomány – vagy helyesebb, ha orvoslásról beszélünk – jeles művelőinek biográfiáját és bibliográfiáját tette közzé. Azért helyesebb orvostudomány helyett orvoslást emlegetni, mert munkájába felvette azokat a személyeket is, akik ugyan nem voltak orvosok, de működésük kapcsolódott a gyógyításhoz. Így bekerült például BETHLEN KATA (1711–1759) grófnő, Bod Péter támogatója, aki a kor jeles orvosaitól igyekezett elsajátítani a gyógyítás tudományát és ismereteit felhasználva próbálta kúrálni a rászorulókat. De felvette kötetébe APÁCZAI CSERE JÁNOST (1625–1659), aki szintén nem volt orvos, ám az általa írt *Magyar Encyclopaedia* VII. fejezetében összefoglalta a korabeli szakirodalom alapján az orvostudományt.

Weszprémi szép szavakkal indokolta meg, miért gyűjtötte össze és írta meg az orvosok életrajzát. A korábbi művek, „az igen dicséret életrajzírók mindegyikét hazánk papjait, bölcselőit és jogtudósait vették

föl jegyzetükbe, és csak igen kevés orvost írtak bele, a magunk érdekének tartottam, hogy gondosabban bele nézzek a magyar irodalomtörténetnek ebbe a részébe is, és a tudománynak ezt a talán igenis meddőnek látszó telkét erőm alapos megfeszítésével kitartó munkával megműveljem. Ha az emberiség pusztítására született s annak vére ontásában telhetetlen hadvezéreket soha egyetlen elmúlt korszak se mulasztotta el szinte végeszakadatlan hősköteményekben magasztalni, sőt a félistenek, szentek és istenek közé sorolni se habozott őket, ugy-e bizony sokkal több joggal juttatjuk halhatatlansághoz a tőlem kezdeményezett módon Aesculapiusnak hű s oly sok polgártárs megmentéséért örök hálaemlékre legméltóbb követőit, akik az embert életben tartják, és kimentik a bajból!”[1]

Weszprémi tehát összegezte a korabeli tudományosság eredményeit és ezzel szilárd alapokat teremtett a formálódó magyar orvostörténet-írásnak. Műve nagy hatását szemlélteti az a tény, hogy még a XIX. század végén, nagyjából Győry Tibor fellépéséig is általános volt a hazai orvostörténészek között a vélekedés, miszerint a diszciplína feladata az, hogy folytassa, kiegészítse a XVIII. századi előd életművét. PETERKA JÓZSEF (1768–1825) kiskunhalasi orvos egyébként elkezdte a Succinta folytatását, mintegy 100 medikus életrajzát tartalmazó írása kéziratban maradt.

A Succinta kétségtelenül roppant nagy hatással volt a formálódó hazai orvostörténetírásra. Azzal is, hogy követői hozzá hasonlóan intézményi háttér nélkül, magánszorgalomból művelték a szakterületet. Ez a tény hosszú időre jellemezte a hazai medicina történetét. Weszprémi idejében az orvostörténet a tőlünk nyugatra lévő országokban már kezdett intézményesülni, az egyetemeken orvostörténeti tantervek létesültek, a tárgyi emlékeket és a kéziratot, valamint a nyomtatott forrásokat összegyűjtő intézmények alakultak, professzorok oktatták és kutatták a területet. Nálunk erre nem került sor, az 1770-től Nagyszombatban, majd 1777-től Budán, végül 1784-től Pesten működő egyetem orvosi fakultásán a terület múltját nem oktatták, nem kutatták. [2] Kezdeményezések azért voltak. Már 1803-ban az oktatási reformmal foglalkozó bizottság felvetette az orvostörténet oktatásának szükségességét, majd 1827-ben LENHOSÉK MIHÁLY IGNÁC (1773–1840) egyetemi tanár javasolta az orvostörténet tanítását, professzor kinevezését és tanszék szervezését. A javaslatot érdemben nem vitatták meg.

Mégis ebben az időben kezdődött az orvostörténet egyetemi oktatása. Igaz, nem főtárgyként, rendes tanár kinevezésével. 1835 júliusában SCHÖPF-MEREI ÁGOSTON (1804–1858), a magyar gyermekgyógyászat megeremtője azzal a kéréssel fordult az egyetemhez, hogy engedélyezzék számára díjtalanul, rendkívüli

tanári címmel az orvostörténeti kurzus tartását. Fennmaradt tanterve, és ebből megállapítható, hogy az általa „oknyomozó orvos- és sebészettörténet”-nek nevezett tárgy keretében az orvosi elveket, a gyógyítás elméleti alapjait kívánta bemutatni és ismertette az orvostörténet forrásait, valamint az orvosi iskolákat. Kitért előadásában a gyakorlatra is, tárgyalta az egyes területek – sebészet, szülészet, szemészet, fogászat, állatorvostan, törvényszéki orvostan – fejlődését. Schöpf-Merei 1843-ban lemondott a tárgy tanításáról, ennek alapvető oka az volt, hogy a nem kötelező tanórát csak néhány hallgató vette fel, nem sikerült elérni, hogy a medikusok általánosan tanulják a tárgyat. Maga Schöpf-Merei írt egy kitűnő orvostörténeti munkát is, az *Orvosi rendszerek-, gyógymódok- s némelly rokon tárgyakról* című kötet 1835-ben jelent meg és a XVIII. századi orvostudomány fejlődését mutatta be. A tomuson egyébként neve még Schoepf Auguszt formában látható.

A rendszeres, szisztematikus orvostörténeti kutatásokat nemcsak az intézményi háttér hiánya nehezítette, hanem a források szétszórtsága is. Ezen próbált segíteni LINZBAUER FERENC XAVÉR (1807–1888), aki meglehetősen dicstelen szerepet töltött be az 1848/49-es forradalom és szabadságharc alatt, hazaárulásért kötél általi halálra ítélték, letartóztatása előtt azonban Bécsbe menekült és egy katonai kórház főorvosaként működött. Az udvar hűségéért 1849-ben megjutalmazta: a pesti egyetemen az állattan helyettes tanárának nevezték ki. Elítélendő cselekedetei ellenére azt el kell ismerni, hogy nagy szolgálatot tett a magyar orvostörténetnek monumentális, összesen hét tomusban közreadott *Codex sanitario-medicinalis Hungariae* című forrásgyűjteményével, mely 1852 és 1861 között hagyta el a nyomdát. Linzbauer bámulatos szorgalommal 24 éven keresztül gyűjtötte az anyagot. A forráskiadvány a hazai egészségügyre vonatkozó királyi, országgyűlési, helytartótanácsi rendeleteket, jogszabályokat közli, illetve közreadta az egyetemre vonatkozó okiratokat. De megjelentette az egészségügyet befolyásoló természeti katasztrófák: árvizek, földrendések, aszályok adatait is. Linzbauer nem törekedett történeti értékelésre, a hét kötet adatok, tények időrendben történő közlése latin, német és esetenként magyar nyelven. Forrásközlés, és mint ilyen, nélkülözhetetlen a kutatóknak.

A kiegyezés körüli korszakban sokasodtak az orvostörténeti publikációk és a gyarapodó irodalom adatainak összegyűjtésére egyre sürgetőbbé vált orvosi, orvostörténeti bibliográfia közreadása. HAMARY DÁNIEL (1826–1892) katonaeorvos felismerve ezt a hiányt, jutalmat tűzött ki olyan munka írására, amely az orvostörténeti irodalmat ismerteti. FEKETE LAJOS (1834–1874) Kisújszálláson praktizáló orvos és a maga

korában jeles orvostörténész *Magyar orvosi könyvészet 1848–1874-ig* című munkája 1875-ben elnyerte a pályadíjat, sajnos azonban a bibliográfia nem jelent meg nyomtatásban, a kézirat pedig elkallódott. [3] Feketének volt egy másik könyvésze is, egy úgynevezett rejtett bibliográfia. 1874-ben Debrecenben tette közzé *A magyarországi ragályos és járványos kórok rövid történelme* című munkáját, amelyben közreadta a járványos és ragályos betegségekkel foglalkozó magyar szakirodalom jegyzékét [4]. Ezt a bibliográfiát tekintik az első hazai járványügyi könyvészetnek.

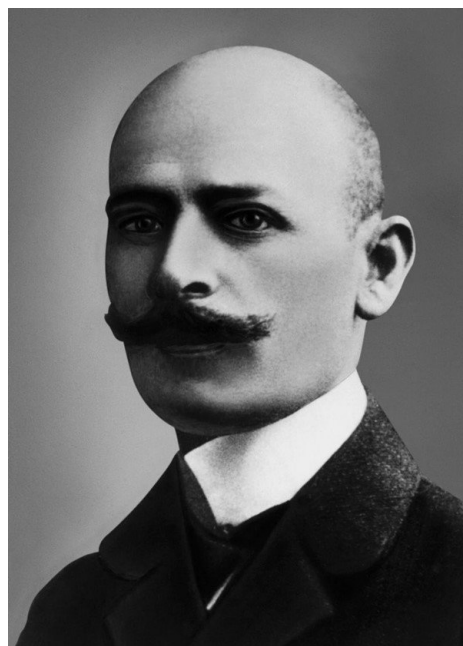
MAIZNER JÁNOS (1828–1902) Semmelweis tanítványa és a kolozsvári egyetem szülészeti professzora volt, aki Kolozsvárott 1885-ben tette közzé *A magyar orvostudományi irodalom 1770-ig* című összeállítását. A rövid, 32 lapos füzet időrendben mutatja be a hazai orvosi irodalmat. A kiadvány értékét növeli, hogy az egyes művekhez annotáció kapcsolódik.

Győry Tibor élete

Győry fellépéséig, a XIX. század legvégéig tehát a hazai orvostörténet és orvosi bibliográfia, bár sok és jelentős művet produkált, mégsem volt modern diszciplínának tekinthető. Győry működésének éppen ez adja meg a nagy jelentőségét: tőle számítható a szakterület korszerűvé és más diszciplínákkal való egyenjogúvá válása.

Győry Tibor Pesten született 1869. május 9-én. XVII. századi őse, GYŐRY GÁSPÁR 1656-ban nádudvari előnévvel magyar nemességet szerzett, azonban a család nem a megszokott nemesi életet élte, hanem értelmiségi pályán működtek, orvosok, mérnökök, lelkészek voltak. Apja vasúti főmérnök volt, de korán elhunyt, így Bécsben élő orvos nagybátyja lett a gyámja. Győry Tibor gondos nevelést kapott, nemcsak a természettudományos tárgyak iránt érdeklődött, hanem alapos humán műveltségre tett szert. Jól játszott több hangszeren is, olyannyira, hogy – már végzett orvosként – elvégezte a Zeneakadémiát. [5] Egyes források szerint zeneműveket komponált, amelyek nyomtatásban is megjelentek. Feltehetően nagybátyja hatására az orvostudományi egyetemre iratkozott be a pesti evangélikus gimnáziumban megszerzett érettségi után. 1894-ben szerezte meg orvosi diplomáját. A II. számú Belklinikán kezdett gyakorlorként, majd a Rókus Kórházban segédorvosi beosztást kapott. Nemcsak belgyógyászati ismereteit gyarapította ezekben az években, hanem elvégezte az iskolaorvosi tanfolyamot és egészségügyi tanári képesítést is szerzett.

Gyakorló orvosi működése mellett már ezekben az években elkezdte orvostörténeti kutatásait. Széleskörű nyelvtudása, alapos történeti és humán ismeretei

Győry Tibor (1869–1938)

szinte predesztinálták erre a tevékenységre. Korai eredményei elismerését jelentette, hogy 1898-ban az egyetem orvosi kara neki juttatta a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium ösztöndíját a düsseldorfi orvostörténeti kiállításra, egyúttal megbízták egy hasonló jellegű budapesti kiállítás megszervezésére vonatkozó előtanulmány elkészítésével. A grandiózus kiállítás nagy hatással volt Győry Tiborra, egyik tanítványa, közeli munkatársa, DADAY ANDRÁS (1889–1973) visszaemlékezése szerint a düsseldorfi rendezvény döntötte el véglegesen jövődi tudományos tevékenységét. [6] Addigi tudományos eredményeit ismerte el a budapesti egyetem orvosi kara azzal, hogy 1902-ben magántanárrá habilitálta az orvostörténet tárgyából, az állatorvosi főiskola pedig 1905-ben főiskolai tanárrá nevezte ki és megbízta az állatorvoslás történetének oktatásával. Sajátságos módon az állatorvos hallgatónak kötelező volt a tantárgy, az emberorvosnak készülőknek viszont csak szabadon választható volt. Az első világháború alatt katonarvosként szolgált törzsorvosi beosztásban, ez őrnagyi rangnak felelt meg. Egy ideig kórházparancsnok is volt. Gyakorló orvosként magas színvonalon művelte hivatását és eredményesen gyógyította a sebesült, beteg katonákat: ezt tanúsítja a császári és királyi 3. sz. Haditartalék Kórház 58 betege által aláírt elismerő és köszönő oklevél. [7]

A tanácsköztársaság alatt mint politikailag megbízhatatlan értelmiségit egy időre letartóztatták, sőt egyes források szerint meg is kínozták. Figyelemre méltó, hogy a proletárdiktatúra egészségügyéről megpróbáltatásai ellenére objektív könyvet publikált. [8] Mindenesetre a diktatúra bukása után 1919-től

a Népjóléti Minisztérium tanácsosa lett, 1927-től pedig helyettes államtitkár volt 1932-ig, a minisztérium megszüntetéséig, illetve beosztása megmaradt a Belügyminisztériumban is, amely akkortól az egészségügy felelőse lett. Hozzá tartozott a közegészségügy, és komoly szerepe volt a társadalombiztosítási törvény megszületésében, az iskolaegészségügy korszerűsítésében, az iskolaorvosi hálózat kiépítésében, az Országos Közegészségügyi Intézet felállításában, a két világháború közötti kórházépítési program megvalósításában és az egészségügyi szakképzés megújításában. 1920-ban megindította az 1944-ig megjelenő *Népegészségügy* című folyóiratot, melynek főszerkesztője, szellemi irányítója lett. A lapban egyébként rendszeresen napvilágot láttak orvostörténeti közlemények is.

Győry hivatali elfoglaltsága mellett művelte az orvostörténetet. Tudományos eredményei elismeréseként 1933-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. A hazai szakmai elismerés mellett számos külföldi tudományos grémium is körébe fogadta, így a hallei Német Orvostudományi Akadémia, a berceionai Spanyol Királyi Akadémia, a bécsi Orvosegyesület, a német, illetve az angol orvostörténelmi társaság. Elnyerte a német orvostörténészek legnagyobb kitüntetését, a Sudhoff-emlékérmet.

Az 1930-as évek közepén nyugállományba vonult, bár továbbra is tagja maradt az Országos Közegészségügyi Tanácsnak és véleményére, tanácsaira továbbra is számíthatott az egészségügyi kormányzat. Győry úgy gondolta, hogy megszabadulva a hivatali kötelezettségektől, nagyobb energiával folytathatja orvostörténeti kutatásait. Ebben a szándékában azonban meggátolta korai halála, 1938. január 9-én hunyt el Budapesten. [9]

Győry Tibor orvostörténeti működése

Győry Tibor az orvostörténetet az orvostudomány szerves részének tekintette. Ebből következően véleménye szerint a szakterület művelőjének orvosnak kell lenni, mert csak ő képes a levéltárakban található anyagot helyesen felhasználni, az apró részleteket a nagy egészben megfelelő helyre illeszteni. Mint írta: ez az elvárás okozza nálunk az orvostörténelem meglehetősen mostoha sorsát: orvosok alig-alig fordulnak meg levéltárban. Ennek alapvető oka az, hogy az orvosnak meg kell élni, a levéltári, évekig tartó kutatómunka viszont elvonja az illetőt a kenyérkereső foglalkozástól. [10] Valójában az intézményesülést hiányolta, végső soron ő is mintegy mellékesen, más jellegű hivatása gyakorlása mellett folytatta történeti kutatásait.

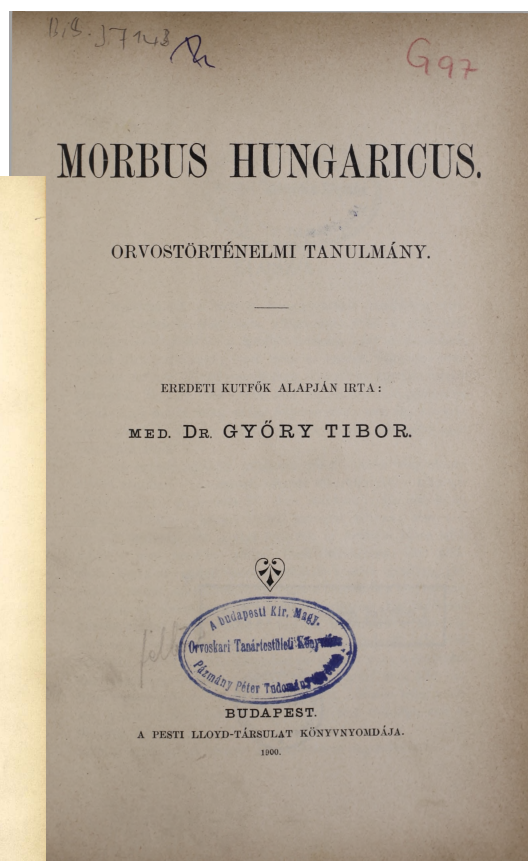
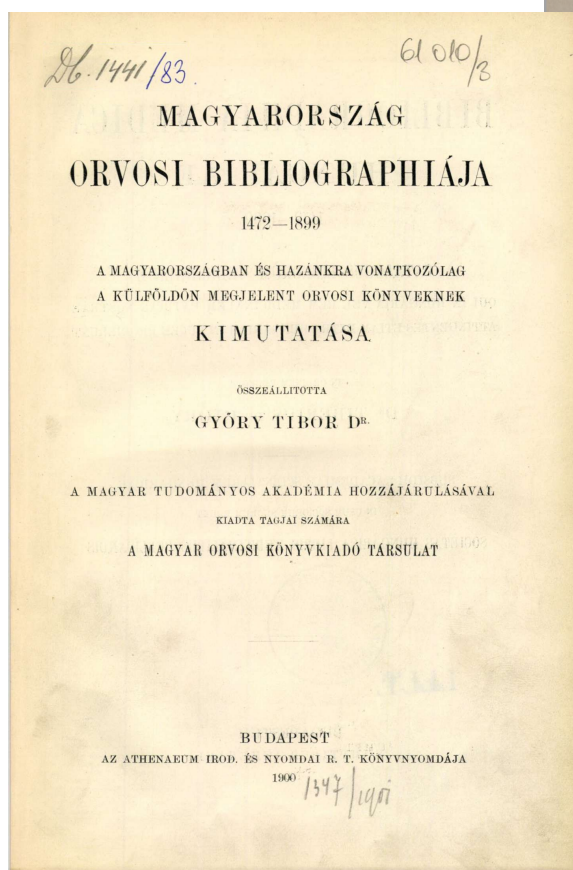
Első nagyobb szabású munkája a *Morbus Hungaricus* kifejezés tisztázása volt. [11] A történeti forrásokban számtalan alkalommal bukkant fel a fogalom, de bizonytalan volt, hogy milyen betegséget fed az elnevezés. Győry „szellemes analitikus dolgozataiban meghatározta e betegség addig erősen vitatott mibenlétét. E ragyogó tanulmányok (*Magyar Orvosi Archivum 1900–1901, Századok 1900, 1902*) mindennél jobban bizonyítják a követelményt: a jó orvostörténésznek filológiaiilag képzett, nagy felkészültségű orvosnak kell lenni. Győrynek a *Morbus Hungaricusra* vonatkozó patológiai-klinikai fejtegetései arra engednek következtetni, hogy ez a betegség a typhus exanthematicussal [kiütéses tífusz] azonos.” [12]

Győry fontosnak tartotta az intézményi háttér megteremtését. Elsősorban olyan könyvgyűjtemény, könyvtár felállítását szorgalmazta, amely alkalmas lehet a kutatás támogatására. E könyvtár lett volna elgondolása szerint az egyetemen felállítandó orvostörténeti tanszék egyik alapvető intézménye. A másik egy orvostörténeti múzeum megszervezése. Elgondolása szerint a Budapesti Királyi Orvosegyesületen belül kellene megszervezni mindkét gyűjteményt. Az Egyesületnek egyébként már volt értékes könyvtára, ennek lett felügyelője 1905-től. HÖGYES ENDRE (1847–1906) professzor támogatta elképzelését és 1905-ben megalakult az Orvostörténelmi Múzeum Bizottsága. A gyűjtés nagy erővel indult meg és az Orvosegyesület székházának legfelső emeletén kapott helyet a múzeum, amelynek valóságos lelke Győry lett, ő dolgozta fel, rendszerezte az anyagot.

Még ezen működése előtt készítette el a magyar orvosi irodalom retrospektív bibliográfiáját. [13] A könyvészet megjelentetésének kezdeményezője Hőgyes Endre volt, aki az orvoskari tanáregyesület ülésén vetette fel, hogy a magyar orvosi irodalmat cédlafomában össze kellene gyűjteni. A grémium elfogadta a felvetést és Győryt bízta meg a munkával. A vállalkozásról tudomást szerzett a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat és felvetette, hogy kötet formában kiadja. Így keletkezett a mű. Győry hungarica-bibliográfiát állított össze és csak a könyveket vette fel összeállításába. A hungarica fogalmát három pontban határozta meg: 1. Mindazon orvosi könyvek, melyeket magyar születésű vagy illetőségű vagy hazánk földjén működött szerző írt, 2. Mindazon könyvek, melyek hazánk területén nyomattak, 3. azon külföldön megjelent idegen szerzők művei, melyeknek tartalma közelebbi vonatkozással bír hazánkra.

Sokszor persze nehézséget okozott a hungarica fogalom konkrét tartalommal kitöltése, gyakran a szerzők születési helye alapján próbálta meghatározni a bibliográfiába való bekerülését egy-egy szerzőnek, illetve műnek. Forrásai a korábbi retrospektív biblio-

Gy. T.: *Morbus Hungaricus* címlapja. (Forrás: *Hungaricana*. URL: https://library.hungaricana.hu/hu/view/KlasszikusOrvosiKonyvek_o88/?pg=o&layout=s (letöltés dátuma: 2022. november 8.))

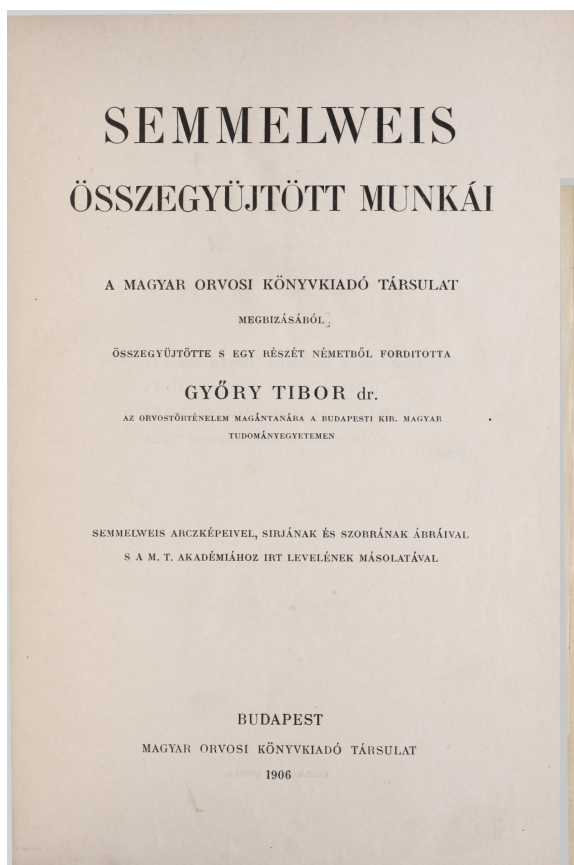
Gy. T.: *Magyarország orvosi bibliographiája 1472–1899* címlapja. (Forrás: *Arcanum Digitális Tudománytár*. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/MOKT_o83/?pg=2&layout=s (letöltés dátuma: 2022. november 8.))

gráfiák voltak, SZABÓ KÁROLY, PETRIK GÉZA, SZINNYEI JÓZSEF munkái. Természetesen felkutatta a nagy könyvtárak állományát és sok hasznos adathoz jutott külföldi antikváriumok jegyzékeinek átnézése során. Ezenkívül felhívással fordult a nyilvánossághoz, a hazai és külhoni orvosokhoz, hogy adatokkal támogassák munkáját. A bibliográfia tételeit szakrendbe sorolta, 9 főosztályt alakított ki, ezeket római számmal jelölte, míg az egyes osztályokat arab számmal. Az egyes csoportokon belül szerzői betűrendbe helyezte a tételeket, a leírások az alapvető azonosításhoz elegendők, a kiadót és a kötet terjedelmét nem közölte – ez ma már természetes követelmény egy bibliográfiától. A kötet anyagát névmutató tárja fel.

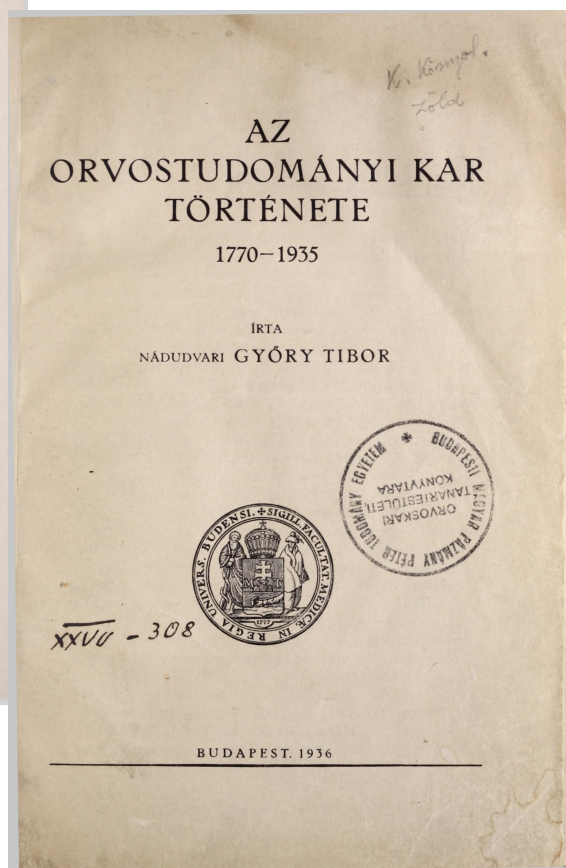
A retrospektív bibliográfia mellett éveken keresztül szerkesztette és tette közzé *A magyar orvosi irodalom* címmel a szakterület kurrens bibliográfiáját 1906 és 1911 között.

Győri szinte orvostörténeti működése kezdetétől behatóan foglalkozott Semmelweis munkásságával. Szívós küzdelemben sikerült elfogadtatni a külföldi, elsősorban német és osztrák szakkörökkel magyar voltát. Nagyon fontosnak tartotta, hogy a magyar or-

vostörténeti kutatások eredményeit a külföld is megismerje, ezért cikkeit, írásait német és angol nyelven is publikálta. Rendszeresen részt vett a külföldi orvostörténeti találkozók, különösen szoros, baráti kapcsolatot ápolt a korszak talán legnevesebb orvostörténészével, a német KARL SUDHOFF professzorral (1853–1938), a lipcsei egyetem tanárával és az ottani Orvostörténeti Intézet alapítójával. E barátságának volt köszönhető, hogy Győry 60. születésnapja alkalmából a Német Orvostörténeti Társaság 1929. évi kongresszusát Budapesten tartotta. Semmelweis kutatásaira visszatérve, ő gyűjtötte egybe és tette közzé az anyák megmentője írásait: *Semmelweis összegyűjtött munkái. Összegyűjtötte és egy részét németből fordította Győry Tibor. Budapest, Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat, 1906. VI. 727 p., 4 t. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat könyvtára)*. A kötetet az előző évben németül is megjelentette: *Semmelweis, Ignác: Gesammelte Werke. Herausgegeben und zum Theil aus dem Ungarischen übersetzt von Tiberius von Győry. Jena, G. Fischer, 1905. VI, 604 p.* Semmelweis munkásságával élete végéig foglalkozott, a nagy, alapos életrajz megírására azonban halála miatt már nem került sor.

Gy. T.: Semmelweis összegyűjtött munkái címlapja. (Forrás: Arcanum Digitális Tudománytár. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/MOKT_096/?pg=o&layout=s (letöltés dátuma: 2022. november 8.))

Gy. T.: Az Orvostudományi Kar története. (Forrás: Hungaricana. URL: https://library.hungaricana.hu/hu/view/KlasszikusOrvosikonyvek_092/?pg=o&layout=s (letöltés dátuma: 2022. november 8.))

Győry lelkiismeretes, alapos tanár volt. Előadásairól pontos nyilvántartást vezetett, ebből lehet tudni, hogy összesen 746 előadást tartott, az utolsót nem sokkal halála előtt, 1937. november 19-én. [14] Az egyetemen heti három órában adta elő az orvostörténetet, a tárgy a hallgatók körében egyre népszerűbb lett, kezdetben a kurzusnak 15–20 medikus résztvevője volt, később már 60–70, sőt előfordult, hogy 100 fő kísérte figyelemmel előadásait. Jó előadó volt, szép magyarsággal, választékosan adott elő. A nyelvi pontosságra nagy súlyt fektetett, az általa szerkesztett Népegészségügy című lapban külön nyelvhelyességi rovatot indított. Tanítványai közül többen az orvostörténet jeles művelői lettek: Daday András, ELEKES GYÖRGY (1905–1977), GORTVAY GYÖRGY (1892–1966), HERCZEG ÁRPÁD (1890–1957), BÁLINT NAGY ISTVÁN (1893–1931). Hallgatói felvetették, hogy a kor másik kiemelkedő orvostörténészével, MAGYARY-KOSSA GYULÁVAL (1865–1944) hozzanak létre és működtessenek egy orvostörténeti társaságot. Győry elutasította ezt az elgondolást. Magyary-Kossa Gyulához írt 1937. április 24-én kelt levelében fejtette ki véleményét: „Most pedig megkérlek, légy szíves velem a Magad ál-

lásfoglalását (nem sürgősen) közölni azokkal az időnként felbukkanó kívánalmakkal szemben, hogy Te, vagy én vagy mindketten csináljunk egy orvostörténelmi társulatot, lehetőleg folyóirat megindításával kapcsolatban. [...] Nézetem szerint egy megalakítandó társulat túlnyomó zömét teljesen vagy nagyrészt tájékozatlan egyének alkotnák, a kiket nekünk kellene kitanítani és 'már Hippokrates megmondta' kezdetű írásműveiket átnézni és újraírni. Rettenetesen kényelmetlenné tenné az életünket, ha minden igaz, komoly alap nélkül gyűlésező tagtársaink kitanítására vállalkoznánk. Társulatunk legjobb esetben egy gymnasiumi önképző kör szintjére tudná felküzdeni magát. És folyóiratot is akarnának! Hisz oly kevés komoly cikk vagy dolgozat jelenik meg ezen a téren, hogy ezeknek a közlésére mindig akad egy-egy folyóirat az O[rvosi] H[etilap]-tól kezdve.” [15] Magyary-Kossa válaszlevelét nem ismerjük, a levelezést közreadó DÖRNYEI SÁNDOR megjegyzése szerint Győry levelére Magyary-Kossa gyorsírással feljegyzése szerint az egyetemi tanszék, a könyvtár és a múzeum fontosságát említette. [16] Minden jel szerint tehát ő sem tartotta elengedhetetlenül fontosnak a társulat létrehozását. Győry és Magyary-Kossa

az orvostörténeti kutatások meghatározó intézményének az egyetemet, illetve az állatorvosi főiskolát tartották, Győry európai tapasztalatai is azt tanúsították, hogy az univerzításokon működő orvostörténeti intézetek és gyűjtemények képezik szilárd bázisát a szakterületnek. A két világháború közötti korszakban mind a négy – sőt a második bécsi döntés után Kolozsvár visszakapásával öt – orvosegyetemen magántanárok adták elő az orvostörténetet. [17]

Győry egyébként tehetséges tanítványait, így Daday András, Bálint Nagy Istvánt, Herczeg Árpádot és Elekes Györgyöt bevonta magisztrális munkájának, az egyetem orvosi karának történetét feldolgozó kötet levéltári anyaggyűjtésébe. Az egyetem 1935-ben ünnepelte alapításának 300. évfordulóját. Az univerzítás az évfordulóra készülve elhatározta, hogy elkészíteti az egyetem egésze, az egyetemi karok és az egyetemi könyvtár részletes, levéltári kutatásokon alapuló történetét. A grandiózus terv csak részben valósult meg, nem jelent meg az egyetem központi szerveit bemutató monográfia és nem készült el a bibliotéka múltját feltáró szintézis sem. Ami napvilágot látott, így is monumentális és alapvető munka volt: a négy kar története hagyta el a sajtót 1935 és 1938 között. A bölcsészeti kar történetét tartalmazó tomos SZENTPÉTERY IMRE (1878–1950), a jogi karé ECKHART FERENC (1885–1957), a hittudományi karé HERMANN EGYED (1895–1970) és ARTNER EDGÁR (1895–1972) munkája volt, az orvosi karét pedig Győry írta.

Már az 1920-as évek végén elkezdte az anyaggyűjtést és több tanulmányt publikált különböző részletkérdésekről, így amikor 1930-ban hivatalosan is felkérték a kar történetének megírására, már komoly előmunkálatokat végzett. A nagy mű 1936-ban jelent meg. [18] Daday András szép sorokban mutatta meg a monográfia értékeit: „Az orvosi kar története a legnagyobb, legértékesebb, de egyben utolsó munkája is. A csaknem 900 oldalas eredeti kéziratok alapján írt életmű magán viseli Győry Tibor egész egyéniségét, felkészültségét. Másfél század temérdek forrását, értékes és fontos eseményét, olyan megkapóan, tömören és nyelvi igényességgel írta meg, hogy a mű orvostörténelmi értékén kívül nyelvészeti szempontból is figyelmet érdemel. Az olvasóban önkéntelenül is felvetődik a gondolat, hogy Győry Tibor érezte közelgő halálát és utolsó megfeszítésével is példát akart mutatni az utókornak arra, hogy milyen kell legyen a tökéletesen megírt magyar orvostörténelmi munka.” [19]

Győry Tibort méltán tekinti a hazai orvostörténet az első nemzetközileg is számon tartott kutatónak, aki a korszerű történettudomány alapvető elveit, a forráskritikát és az összehasonlítást alkalmazva írta műveit. Írásaival nemzetét akarta szolgálni, ezért vívott sok évtizedes, végül eredményes küzdelmet Semmel-

weis magyarsága elismertetéséért. Életművével hosszú időre meghatározta a szakterület fejlődését és kutatási irányát.

Felhasznált irodalom

- [1] Weszprémi I.: Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza. Első száz. Szerk. Vértessy Sándor, Rónai András. Ford. Kővári Aladár. Budapest: Medicina; 1960. p. [429–431.]
- [2] A hazai orvostörténet-írás kezdeteit elsősorban Kapronczay K. – Kapronczay Katalin: Az orvostörténelem Magyarországon. Budapest: OPKM; 2005 című műve alapján tárgyalom.
- [3] Kozocsa S.: A magyar orvostudományi és egészségügyi bibliográfia kezdettől napjainkig. Magyar Könyvszemle. 1961: 190–196.
- [4] Jantsits G.: Egy száz év előtti szakbibliográfia. Az Orvosi Könyvtáros. 1975: 475–479. <https://digitalia.lib.pte.hu/hu/az-orvosi-konyvtaros-1975-15evf-4sz-4123#page/73/mode/1up>
- [5] Kapronczay K.: Győry Tibor születésének 150. évfordulójára. Orvostörténeti Közlemények, 2019; 65. (246-249): 133–141.
- [6] Idézi Kapronczay K. i.m., p. 34.
- [7] A múlt magyar orvostörténései. Az előszót írta prof. Schultheisz Emil, a bevezető tanulmányt írta Kapronczay Károly, a kötetet sajtó alá rendezte Gazda István. Piliscsaba: Magyar Tudománytörténeti Intézet; Budapest: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár; 2002. p. 85.
- [8] Győry T.: A proletárdiktatúra a közegészségügy terén. Budapest: Pesti Könyvnyomda; 1920. p. 63.
- [9] Életrajza megírásánál felhasználtam Kapronczay Károly Győry Tibor című kötetét. (Budapest: OPKM; 2001. Tudós tanárok, Tanár tudósok).
- [10] Győry T.: Néhány szó a hazai orvosi történet ügyében. In: Kapronczay Károly: Győry Tibor. Budapest: OPKM; 2001. p. 41–46.
- [11] Győry T.: Morbus Hungaricus. Orvostörténeti tanulmány. Budapest: Pesti Lloyd ny.; 1900. (A kötet a következő évben németül is megjelent Jénában.)
- [12] Schultheisz E.: Győry Tibor 1869-1938. Orvosi Hetilap. 1963; 104 (16): 751–752.
- [13] Győry T.: Magyarország orvosi bibliographiája 1472–1899. A Magyarországon és hazánkra vonatkozólag a külföldön megjelent orvosi könyveknek kimutatása. Budapest: Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat; 1900. XII, 252 p. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat Könyvtára, 83. kötet).
- [14] Kapronczay K.: Győry Tibor. i.m. p. 29.
- [15] Győry Tibor és Magyary-Kossa Gyula levelezése. Közreadja Dörnyei S.. Budapest: [ny.n.]; 2008. p. 898–900.
- [16] Uo., 481. sz. jegyzet. p. 114.
- [17] Kapronczay K.: Magyary-Kossa Gyula és Győry Tibor hatása a magyar orvostörténeti iskolára. Budapest: OFI OPKM; 2009. 100 p. (Mesterek és tanítványok)
- [18] Az orvostudományi kar története 1770-1935. Budapest: Pázmány Péter Tudományegyetem; 1936. XVI, 842 p., 14 t. (A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyeteme története)
- [19] Idézi Kapronczay K.: Győry Tibor. i.m. p. 38–39.